

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie a sociální politiky

**Institucionální východiska péče o týrané ženy
a jejich naplňování v praxi**

Bakalářská práce

Autor práce: Ondřej Šveda

Studijní program: Sociologie a sociální politika

Vedoucí práce: PhDr. Karolína Dobiášová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 11. května 2018

Ondřej Šveda

Bibliografický záznam

ŠVEDA, Ondřej. *Institucionální východiska péče o týrané ženy a jejich naplňování v praxi*. Praha, 2018. 45 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra sociální politiky. Vedoucí diplomové práce PhDr. Karolína Dobiášová, Ph.D.

Rozsah práce: 56 293

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá možnými východisky žen, které se v staly oběťmi domácího násilí. Mapuje možnosti institucionální péče o tyto ženy a následně ji podrobuje jejich kritice. Za pomoci obětí domácího násilí se autor pokouší detekovat trhliny v systému péče a nastiňuje možná východiska z tohoto problému. V teoretické části bakalářské práce poznává čtenář typologii domácího násilí a seznamuje se se základními teoriemi, v jejichž kontextu je na oběti týrání nahlíženo. Samotným meritem této práce jsou pak hloubkové polo-strukturované rozhovory, jejichž prostřednictvím autor pátrá právě po zmiňovaných nedostatcích institucionální péče. Blíže jsou popsány v praktické části. Po důkladné analýze získaných dat shledává autor nejzásadnější problém nikoli ve znění samotných dokumentů, nýbrž v jednání pracovníků odborně nazvaných jako liniový úředníci.

Annotation

This bachelor thesis deals with the possible breakout points for women who have become victims of domestic violence. It surveys the possibilities of institutional care for these women and then submits this care to their criticism. With the help of domestic violence victims, the author tries to detect outages in the care system and explains the possible way out of this problem. In the theoretical part of the bachelor thesis, the reader familiarizes himself with the typology of domestic violence and with the basic theories in the context of which the victims of the harassment are being seen. The very merit of this work is the deep semi-structured interviews through which the author seeks after the outages of institutional care. Closer are described in the practical part. When thoroughly analysing the data obtained, the most

frequent problems are encountered, not in the wording of the documents themselves, but in the meetings of workers professionally called liner officers.

Klíčová slova

Domácí násilí, institucionální péče, proces normalizace, liniový úředníci

Keywords

Domestic violence, institutional care, process of normalisation, liner officers

Title

Institutional care breakout points for domestic violence victims and its practical fulfilment

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí bakalářské práce PhDr. Karolíně Dobiášové, PhD., za její trpělivost, vstřícný a chápavý přístup, ale především za výborné vedení a spolupráci během celého bakalářského studia. Zároveň chci poděkovat i všem respondentům za jejich čas a odpovědi a také všem osobám, které se i na dále zasazují o zlepšení životních podmínek obětí domácího násilí.

Obsah

Úvod	2
Výzkumné cíle a otázky	3
1 Vymezení základních pojmů a teoretický základ	4
1.1 Domácí násilí a jeho členění	4
1.2 Cyklus domácího násilí	7
1.3 Teorie procesů normalizace a zátěže léčby	8
1.4. Teorie liniových pracovníků	9
2 Metodologie	10
3 Obsahová analýza dokumentů	16
3.1 Postupy při řešení domácího násilí ze strany Policie ČR	16
3.2 Postupy při řešení domácího násilí v oblasti zdravotnictví	18
3.3 Postupy při řešení domácího násilí ze strany sociálních služeb a orgánů sociálně právní ochrany dětí.....	19
3.4 Postup neziskových organizací, poskytujících pomoc obětem domácího násilí	22
3.5 Postup dalších institucí	26
4 Nedostatky péče z pohledu obětí	27
4.1 Obtíže s policií	27
4.1.1 Problémy při ohlašování trestného činu	27
4.2 Problémy v komunikaci s jednotlivými institucemi	29
4.3 Problémy s ostatními institucemi	30
5 Diskuze	31
6 Závěr	33
7 Použitá literatura	37

Úvod

Ve své bakalářské práci se zaměřím především na zkušenosti týraných žen s poskytovanou péčí ze strany veřejných institucí a na případná východiska z tíživé situace domácího násilí. Konkrétněji se zde budu věnovat řešení zdravotní péče pro oběti (ať už se jedná o zajištění zdraví psychického či fyzického), angažovanosti policie při řešení situace a postupům při řešení domácího násilí u dalších institucí.

Podrobnou analýzou zkušeností žen, které se z domácího násilí již vymanili, analýzou intervencí veřejných složek do celého procesu (viz. například zmiňovaná zdravotní péče a postup policie) odhalím nedostatky a systémové chyby, které celý proces osamostatnění a normalizace (tedy začlenění se do „normálního“ chodu a života) žen znesnadňují. Hlediska těchto obětí podrobně prozkoumám a podrobím reflexi odborníků na dané oblasti. Za jejich pomoci navrhnou možná východiska z nepříznivé situace a vylepšení či možnosti „zalátání“ těchto systémových děr.

Z důvodu lepší přehlednosti a podrobnější specifikace tématu vymezím i to, čemu se ve své práci věnovat nebudu a čeho se vyvaruji. V bakalářské práci se vyhnu analýze motivů tyrana, či motivaci týraných žen přetrvávat ve vztahu s násilníkem. Zároveň se vyvaruji rozboru jiných časových období, než je fáze před ukončením samotného procesu týrání (respektive opuštění tyrana) a následné osamostatňování oběti.

Zároveň již úvodem považuji za důležité zdůraznit, že se analýza veřejně politických dokumentů a intervenčních procesů z výrazné části opírá o zkušenosti samotných obětí a pracovníků neziskových organizací, kteří je podporují a je na ní tedy třeba i takto pohlížet.

Toto téma je bezesporu stále velmi aktuální a důležité. Například dle průzkumů Agentury pro lidská práva zaměřeného na domácí násilí v zemích EU, zažilo domácí násilí celých 32 % českých žen. V celkovém žebříčku se umísťujeme jen 1 % pod evropským průměrem - tj. 33 % [FRA, 2014]. Pokud zjištěná data porovnáme se staršími výzkumy Akademie věd České republiky, vidíme značný pokles, kdy výzkum hovoří o 38 % žen, [Pikálková, c2004], avšak podle agentury proFEM jsou zde tendence směřující až k 40 % [Kunc, c2012].

Výzkumné cíle a otázky:

- Zjistit jaký je institucionální a legislativní systém pomoci pro týrané ženy.
  - Jak přistupují jednotlivé instituce k řešení domácího násilí?
  - Jaký je postup policie?
  - Jaký je postup OSPODU a sociálních služeb?
  - Jaký je postup neziskových organizací?
  - Jaký je postup lékařů a nemocničních zařízení?
- Objevit za pomoci žen, které se v minulosti stali oběťmi domácího násilí nedostatky v institucionálně zakotvené pomoci.
  - Jaké jsou osobní zkušenosti týraných žen s pomocí ze strany státních složek?
  - Kde vidí respondentky největší nedostatky, co funguje naopak dobře?
  - Jaké řešení těchto nedostatků by navrhovali a co je třeba zlepšit?
- Na základě rozhovorů s odborníky a reflektující názory obětí navrhnout možné změny, jež povedou ke zlepšení situace.
  - Jaký je názor odborníků na současnou pomoc týraným ženám rozhodnutým ukončit soužití s násilníkem? Jaké s ní mají

zkušenosti?

- Co by bylo potřeba na systému pomoci těmto ženám zlepšit?

1 Vymezení základních pojmů a teoretický základ

Úvodem je důležité vymezit si základní klíčové pojmy, z nichž budu během bakalářské práce vycházet. V následujících několika odstavcích vysvětlím pojetí jednotlivých pojmů, vysvětlím jejich použití a teoreticky ukotvím svou práci.

1.1 Domácí násilí a jeho členění

Pojem „domácí násilí“ označuje akt opakovaného fyzického, psychického, nebo sexuálního útoku, jímž pachatel (v tomto případě druhý partner) vynucuje svoji dominanci. Ph.D. Michael P. Johnson ve své knize *A Typology of Domestic Violence: Intimate Terrorism, Violent Resistance, and Situational Couple Violence*, vymezuje 4 základní typy domácího násilí a to sice Intimate terrorism (jeden z partnerů používá domácí násilí, aby převzal kontrolu nad druhým), Violent resistance (partner či partnerka se snaží svůj protějšek ovládat, ten na základě toho páchá násilí), Situational couple violence (jeden či oba z partnerů se chovají násilně, avšak ani jeden z nich za účelem ovládnutí svého protějšku), Mutual violent resistance (oba partneři ve snaze převzít kontrolu nad druhým páchají násilí). Ve své bakalářské práci budu vycházet z tohoto teoretického rámce, zaměřím se na první z uvedených, tedy Intimate

terrorism.

Hojně využívaným rámcem, jenž může sloužit pro komplexní ilustraci typů domácího násilí je také tak zvané Power and control wheel of domestic violence (viz. obrázek č. 1; DAIP, 2018). Obrázec vymezuje formy domácího násilí, které mohou sloužit jako nástroj k ovládnutí partnerky. Celé kolo je pak ohraničeno fyzickým a sexuálním násilím, které jednotlivé typy ještě umocňuje. Během bakalářské práce se budu o všechny v obrázci obsažené pojmy opírat a v následujícím odstavci je rozeberu. Ještě před tím je ovšem důležité zmínit, že jsou jednotlivé formy velice provázané a jedna může sloužit k umocnění druhé.

Obrázek č. 1

Nyní si ovšem jednotlivé formy vysvětleme:

- Ekonomické vykořisťování oběti (v obrázci jako Economic abuse) je jedním z typů domácího násilí, během nějž dochází k šikaně a znemožnění ekonomické samostatnosti jednoho z partnerů (v našem případě partnerky). Jedná se například až o absurdní kontrolu majetku, odjímání finančních prostředků, či ponižování spojené s financemi (oběť

musí prosit o peníze na jídlo, ošacení apod.).

- Při nadřazování pohlaví, v tomto případě nadřazování mužství nad ženstvím, dochází k až demagogickému patriarchismu. Muž je považován za hlavu rodiny, "pána tvorstva" a tedy i absolutní autoritu, kterou je třeba respektovat a bezpodmínečně a poslušně poslouchat.

- Využití dětí v domácím násilí může násilníkovi sloužit k dalšímu ponížení ženy, či k umocnění svého postoje a nadřazenosti ve vztahu k ní (například „tatínek má vždycky pravdu, maminka je hloupá“ a další).

- Izolací osoby dochází k výraznému zásahu do běžného života jedince. Jako příklad lze chápat třeba zákaz stýkat se s blízkými, ale i fyzické zamykání oběti v domácnosti a podobě.

- Pojem psychické týrání (v obrazci jako emotional abuse) ve své bakalářské práci využiji jako shrnutí široké škály činností, jako je ponižování, nadávky, urážky a další.

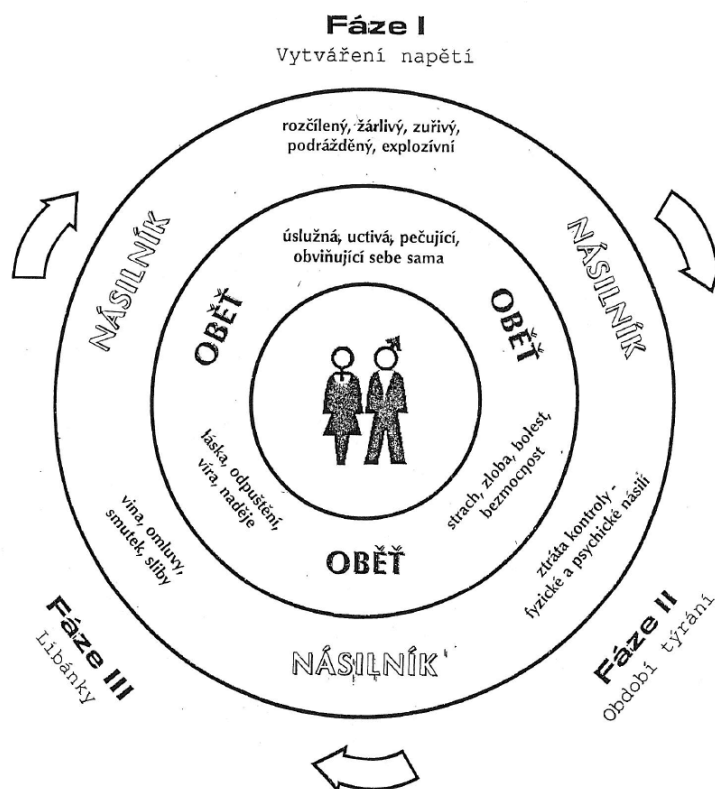
- Banalizací, popíráním viny a jejím svalováním na partnerku násilník opět dosahuje úplného ponížení partnerky, případně i k vyvolání pocitu méněcennosti a lítosti.

- Zastrásováním upevňuje násilník svou nadřazenou pozici nad obětí. Do této formy domácího násilí patří například vyhrožování a nadávky.

- Po obvodu tohoto „kola moci a kontroly nad partnerem“ je uvedeno fyzické násilí a sexuální zneužívání, jímž partner všechny výše uvedené nástroje ještě umocňuje a podtrhuje.

1.2 Cyklus domácího násilí

Ve své práci se budu zároveň opírat o tak zvaný cyklus domácího násilí, jenž se skládá ze tří základních fází (viz obrázek č. 2; Charita Česká republika, 2018). Fáze vytváření napětí, kdy dochází k eskalaci konfliktu, rozčilení a afektivnímu jednání násilníka. Období týrání, kdy násilník provádí fyzické či psychické násilí a třetí fáze v obrazci nazvané jako líbánky – násilník se snaží vmluvit oběti do přízně (tuto fázi považuji za typickou, avšak ne podmíněčnou. Existuje jistě řada vztahů, kdy nedochází k omluvám a slibům ze strany násilníka, avšak pouze k dalším pohrůžkám a násilnostem). Během rozhovoru s respondentkami se budu zajímat o to, jak se z tohoto cyklu vymanili a zda fungovala pomoc ze strany státních institucí. Zároveň se pokusím zjistit, v

rámci jaké fáze se rozhodli násilníka opustit.

Obrázek č. 2

„Normální“ či „běžnou“ životní situaci (či „normálním“ a „běžným“ chodem života, apod.) je v bakalářské práci míněna taková fáze, během níž není jedinci druhou osobou, či skupinou osob násilně zabraňováno v uspokojování běžných fyzických a mentálních potřeb (například stýkání se s blízkými, návštěva veřejných prostranství a další).

1.3 Teorie procesů normalizace a zátěže léčby (NPT a BBT)

Ke zhodnocení, zda intervence v rámci pomoci při domácím násilí zvyšují zapojení žen a posilují jejich schopnost jednat [Tarzia, May, Fogarty 2016], využiji teorii procesů normalizace (Normalization process theory, dále jako NPT) a teorii zátěže léčby (Burden of treatment theory, dále jako BTT) (May a kol. 2014). Tyto teorie jsou původně sestaveny za účelem usnadnění péče o osoby s chronickými onemocněními – vycházejí z průběžného úsilí a práce nemocného o zlepšení, či v některých případech udržení stavu (pro ilustraci si dovolím uvést například osobu s bipolární afektivní poruchou, jež sleduje výkyvy nálad i případné další náznaky přicházejícího manického/depresivního stádia a ty následně včas hlásí svému lékaři, případně nasazuje medikaci apod.) a následné normalizaci tohoto jednání (z onoho zmiňovaného průběžného úsilí se stává jakýsi návyk a je vykonáváno takřka automaticky).

Konkrétním příkladem využití těchto teorií v rámci tématu „Institucionální východiska péče o týrané ženy“ může být vzdělávání žen a jejich směřování k takovému stavu, kdy jsou samy schopny opakování násilné činnosti zabránit – zásah kompetentní složky (policista, lékař, učitel) nesmí být akt, jenž řeší pouze akutní a bezprostřední událost, ale krok k zamezení případného

opakování této události či k případné prevenci. Pro praktickou ilustraci lze uvést pokyny v příručce k metodě SARA DN (viz. příloha č. 1), jíž policisté podle Metodické příručky č. 1/2010 ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky k realizaci závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009 o provádění vykázaní využívají: „Zvažte další kroky a opatření. Ze škály možných opatření zvolte vždy takové, které bude s přihlédnutím ke konkrétní situaci maximálně bezpečné pro ohrožené osoby. Například: (...) doporučte azylové zařízení nebo jiné bezpečné místo, poučte ohroženou osobu o bezpečnostním plánu (...), předejte ohrožené osobě kontakt na DONA linku,“ [Příloha č. 1 k ZP PP č. 179/2006].

1.4 Teorie liniových pracovníků

Pro správné uchopení této teorie si v první řadě musíme definovat pojem liniového pracovníka (někdy také liniový byrokrat, úředník první linie, atp.). Lipsky tyto pracovníky charakterizuje jako osoby, jejichž předmětem práce je přímo jednat s občany (respektive s klienty jednotlivých programů, např. sociální pracovníci jednající s žadateli o příspěvky) a zároveň jsou oprávněni rozhodovat relativně svobodně o řešení konkrétních problémů. Jedná se o „učitele, policisty a ostatní zákon prosazující zaměstnance, soudce, právníky a jiné zaměstnance soudů, zdravotníky a další státní zaměstnance, kteří mají přístup k vládním programům a poskytují v jejich rámci služby“ (Lipsky 1980: 3).

Tito linioví pracovníci činí rozhodnutí na základě stanovených směrnic a norem, avšak následkem neadekvátních pracovních podmínek a odlišných hodnot získávají pozici relativně autonomního rozhodovatele, schopného aplikovat vlastní strategické postupy. Vzájemně protichůdné pozice, do kterých se úředník první linie dostává, pak mohou vyvolat u zaměstnanců

rozhodovací dilema - následovat směrnice, normy a zavedené strategie (a být tedy byrokraticky jednajícím a odosobněným pracovníkem) či se zaměřit na individuální situaci klienta a být profesionálem, jehož jednání je pak ovšem nutně proti nálepkujícím směrnicím. [Horák, Horáková; 2009]

Druhý ze zmíněných případů obecně vzato nemá šanci efektivně fungovat v byrokraticky nastavených organizacích - právě je a jimi poskytované služby (respektive jimi poskytovanou péčí o týrané ženy) v rámci této bakalářské práce sledujeme. Řízení organizací má totiž tendence tvůrčí a profesionální pracovníky podřizovat a omezovat je předpisy a vyhláškami. Jsou tedy nuceni jednat jako první zmínění, tedy jako odosobněný pracovník.

2 Metodologie

Naprosto elementární pro správné uchopení tématu institucionálních východisek péče o týrané ženy je základní zmapování veřejně politických dokumentů na dané téma. Ze samého začátku proto realizuji tak zvaný desk research, neboli obsahovou analýzu dokumentů těch aktérů (či institucí), se kterými oběti domácího násilí přicházejí do styku nejčastěji. Jedná se o policii, zdravotnictví (lékaře či jiné aktéry ze sektoru zdravotnictví), sociální pracovníky, vzdělávací instituce či zaměstnavatele a pracovníci z neziskového sektoru. [Veselý, Nekola; 2007: 159-160]

Podle Reichela se obsahová analýza dokumentů neomezuje pouze na analýzu obsahu, jak by se mohlo na první pohled zdát. Ve skutečnosti se jedná o komunikační akt (respektive sdělení), jenž je tvořen řadou nejrůznějších atributů – od autora a příjemce, přes záměr sdělení, zpětné vazby, jazyk (a další kódy), kanál, cesta komunikace a její směr, až právě po samotný obsah či efekt sdělení. Všechny tyto složky je možné odděleně nebo provázaně zkoumat, je tedy nezbytné pečlivě vymežit tu, která nás v tomto konkrétním

případě zajímá. [Reichel, 2009:127]

Ve své bakalářské práci se zaměřím na obsah výše zmíněných dokumentů, konkrétně se pokusím najít jednotlivé návodné kroky, které jsou zde popsány - například postup, jímž se musí policie při ohlášení domácího násilí řídit, či návod, díky němuž lékař pozná, kdy se jedná o domácí násilí a je povinen vše nahlásit.

Nyní mi dovoluňte přejít k samotné empirické části. Vzhledem ke komplexnosti zkoumaného tématu považuji za vhodné zvolit nestandardizované biografické rozhovory s osobami, které čelily týrání ze strany partnera a rozhodly se tuto situaci řešit. Respondentkami by tedy měly být jak ženy, pro které je rozebíraná problematika velice aktuální a čerstvá (mohou být od vlivu násilnického partnera velmi krátce), ale i ty, které se z bludného kruhu domácího násilí vymanily již před delší dobou a aktivně se zasazují o zlepšení podmínek. Pro zvolený formát dotazování je velice důležitá (a lze říci i poměrně charakteristická) volnost respondentova mluveného projevu – respondent (v našem případě respondentka) vypraví na výzkumníkem zvolené téma a vlastním subjektivním dojmem interpretuje část své biografie [Spalová, 2016]. V průběhu respondentčina plynulého vypravování omezím své zásahy a případné komentáře na minimum, pouze se pokusím dotazovanou směřovat k výzkumnému cíli (či výzkumné otázce) prostřednictvím dodatečných otázek [Bryman, 2008: 437; Hendl, 2016]. Důležité je použití otázek „proč“ popřípadě „jak“ [Bertaux-Kohli, 1984].

Možnou kritikou výzkumné metody může být subjektivita dat - biografickou analýzu můžeme dle Jeřábka (1993) považovat za jistých okolností pouze za jakýsi doplněk kvantitativního dotazování, ne však za plnohodnotnou metodologii. Ta ale není v případě našeho výzkumu nijak zvláštním

problémem, ba naopak je pro něj nezbytná. Dalším důležitým bodem reflexe této analýzy je její vztahovost k minulosti. Jejím využitím nezískáme aktuální surová data, ale pouze interpretaci minulosti. Stejně, tak jako u každého kvalitativního dotazování musíme samozřejmě počítat i se sebe idealizací respondenta [Grygar, 2016]. V našem případě by to mohlo zapříčinit nepřesnost získaných dat – např. respondentka nebude chtít zanechat špatný dojem a zamlčí tak důležité údaje, jež by mohli sloužit k odhalení systémových chyb v pomoci obětem domácího násilí.

Při zkoumání takto kontroverzního tématu považuji za vhodné zvolit zároveň i skryté a zúčastněné etnografické pozorování. Využitím této metody je možné získat širší povědomí o současném stavu respondenta, hodlám ji ovšem použít pouze doplňkově. Mezi její zásadní nevýhody patří opět silná subjektivita ze strany výzkumníka. S tou je potřeba počítat při budoucí analýze. [Nedbálková, 2007: 112-125]

Respondentky pro svůj výzkum jsem získal přes osobní kontakty. Původní záměr získat je na doporučení neziskových organizací, které se ochranou týraných žen zabývají [Hendl, 2016: 152] se z etických důvodů na straně pracovníků těchto organizací nezdařil. Odpovědi těchto respondentek budou pro tuto práci velmi zásadní – bezprostřední zkušenost s domácím násilím a právě i vyhledání odborné pomoci dává těmto ženám možnost na vlastní kůži pocítit „mezery“ v systému pomoci. Zároveň tyto rozhovory doplním o dotazování pracovníků zmiňovaných neziskových organizací, jež budou hovořit za klientky (respektive týrané ženy) zprostředkovaně.

Pro doplnění informací o institucionální pomoci týraným ženám získaných z dokumentů doplním názory a zkušenostmi odborníků z praxe.

Tabulka respondentů:

Respondent	Zařazení	Datum rozhovoru	Místo rozhovoru	Délka rozhovoru
TŽ1802	Oběť	18. února 2018	Plzeň	34 minut
TŽ1803	Oběť	18. března 2018	Vejprnice	39 minut
TŽ0804	Oběť	8. dubna 2018	Nýrany	21 minut
NP1203	Prac. nezisk.	12. března 2018	Praha	58 minut
NP1603	Prac. nezisk.	16. března 2018	Brno	1 hodina 8 minut
Dr. Qasem	Odborník	14. dubna 2018	Karlovy Vary	23 minut
Ing. Voska	Odborník	26. dubna 2018	Praha	17 minut

Vypracováno autorem

Dotazování respondentek (samotných týraných žen) pro svou bakalářskou práci jsem rozdělil na dvě základní části. První z nich je tak zvaná fáze hlavního vyprávění, kdy jsem přednesl respondentce výzvu k biografické prezentaci období, kdy se pokoušela učinit přítrž domácího násilí (jednoduše řečeno popis období, kdy násilníka opouštěla, či v případě respondentek, pro něž je tento problém stále aktuální lze použít hloubkový rozhovor na téma, s čím se právě potýkají).

V druhé části, tedy v dotazovací fázi se jsem se zaměřil na kladení internálních a externálních narativních otázek. První z této dvojice, tak zvané internální otázky, se týkají toho, o čem bylo samotné respondentčino vyprávění (například zaměření se na zmínky o policii, o lékařské péči, o dobročinných organizacích, úřadech a podobně). Následně budu pokládat otázky externální: Jedná se o otázky, týkající se některým témat, která nebyla ve vyprávění respondentky zmíněna, ale tazatele (tedy mne) zajímají. Například dotazování se na věci, které respondentka sama nezmínila – co pro ní bylo nejnáročnější během odchodu od partnera, jak náročné to pro ní bylo a co jí chybělo (a další otázky dle tazatelské osnovy).

Během dotazování ovšem získává data i na základě etnografického pozorování. Tyto informace jsou samozřejmě pořizovány subjektivně podle

podmínek, ve kterých dotazování probíhalo. Pro výzkum by mohlo být velice atraktivní sledovat prostředí, ve kterém respondentka žije (všímat si například nejrůznějších detailů a toho, zda netrpí nedostatkem). Domnívám se ovšem, že není v pořádku vnucovat se do respondentčina domácího prostředí a vzhledem k citlivosti zvoleného tématu jsem se rozhodl nechat volbu místa na dotazované a zajistit tak její maximální pohodlí a komfort.

Data z biografického rozhovoru jsem zaznamenával na nahrávací zařízení a zároveň jsem si zapisoval poznámky do předem připraveného papíru. Mimo stojící zápisky jsem sestavoval i během etnografického pozorování, kdy nelze dost dobře pořídit jiný vhodný záznam (respektive lze provést nahrávání rozhovoru na video, avšak v souvislosti se zkoumaným tématem by respondentky na tuto alternativu jen těžko přistoupily).

Dotazování neziskových pracovníků probíhalo formou polo-strukturovaných rozhovorů dle předem připravené osnovy. Jejím cílem bylo získat zprostředkování zkušeností jejich klientek. Dotazování odborníků (z oblasti zdravotnictví – lékař krajské nemocnice a oblasti lidských zdrojů ve velké firmě) pak mělo profesionálnější a znatelně kratší strukturu, poprosím je představení jimi využívaných postupů. V tomto případě je nejvhodnější systematizující expertní rozhovor, tedy takový rozhovor, během něžž dochází k unikátnímu zjištění a případnému generování možných východisek.

Pro následnou analýzu získaných dat je samozřejmě nezbytné data patřičně kódovat. V tomto případě začneme návrhem kódování pro zúčastněné pozorování. Dle Hendla (2016) je základním předpokladem správného kódování určení jednotky – ta může mít dva aspekty. Alternativu založenou na čase a také alternativu, která je založená na události. Při použití první z těchto zmiňovaných metod vycházíme z určitého časového intervalu, který následně

popisujeme (například žák mluví k učiteli, nebo v našem případě – při příchodu respondentky, během vyprávění – popřípadě během určitých částí tohoto vyprávění; při pokládání otázek, při odchodu, a tak dále). V případě použití druhé zmiňované alternativy, tedy té, která je založena na základě určité konkrétní události, se tazatel soustředí na určité jevy, které následně zaznamenává a analyzuje. V tomto případě se může jednat například o mimiku respondentky – zde si rozdělím jednotlivé posunky, ke kterým přiřadím příčiny (to znamená: zamračení – reakce na nepříjemnou část vypravování, úsměv – pojí se s tou částí vyprávění, kdy respondentka hovoří o své nově získané sebejistotě).

Zároveň můžeme rozlišovat dva různé stavy. Momentkové události, které označují typicky krátké a diskrétní události, jako je například zasmání se. Pak také behaviorální stavy, jež představují jevy s delším trváním (jedná se například o spánek, v našem případě to může být třeba tón respondentčina hlasu, jímž prezentuje určité konkrétní emoce). [Hendl, 2016]

Celou situaci (tedy jak rozhovor, tak samotné pozorování), je na místě zhodnotit i dramaturgickou analýzou. Tato metoda umožňuje nahlédnout na sociologický výzkum ve světle detailů, které bychom jinak neviděli. Během výzkumu respondenti vytvářejí jakousi masku, za kterou vystupují. Během dramaturgické analýzy je třeba za tuto masku nahlédnout a analyzovat všechny možné okolní vlivy, které mohou vyprávění respondenta jakýmkoli způsobem ovlivnit. [Goffman, 1999]

Ke kódování samotných rozhovorů jsem využil metodu grounded theory (tedy zakotvená teorie). Při použití zakotvené teorie výzkumník induktivně rozkládá data a pracuje se k teorii ohledně jednání a motivace jednotlivce [Grygar, 2016]. V našem případě se zdá být tato metoda na místě

– postupnou analýzou respondentčinych výroků dosáhneme jakéhosi vhledu za jejich význam, zvláště pak v případě, že kódování zakotvené teorie u jednoho rozhovoru porovnáme s kódováním u rozhovorů ostatních (Strauss, Corbinová; 1999:195).

3 Obsahová analýza dokumentů

3.1 Postupy při řešení domácího násilí ze strany Policie ČR

Naprosto elementárním dokumentem pro fungování Policie České republiky je stejnojmenný zákon, tedy Zákon č. 273/2008 Sb. Zákon o Policii České republiky (dále jen zákon o policii), jenž hned v druhém paragrafu hovoří o základních úkolech této instituce. Mezi ně patří mimo jiné:

- a) chránit bezpečnost osob a majetku,
- b) odhalovat trestné činy a zajišťovat jejich pachatele,
- c) vyšetřovat trestné činy.

Policista ČR je zároveň dle § 14 téhož zákona oprávněn zajistit osobu, která svým jednáním bezprostředně ohrožuje svůj život anebo život či zdraví jiných osob (...) a podle § 16 omezit možnost volného pohybu osobě, která fyzicky napadá jinou osobu nebo policistu (...). Domácího násilí se přímo dotýkají i paragrafy § 21a, b, c a d – policista je oprávněn rozhodnout o vykázaní ze společného obydlí a zákazu vstupu do něj osobám, lze-li na základě zjištěných skutečností (zejména s ohledem na předcházející útoky) předpokládat, že dojde k útoku nebezpečnému životu, zdraví, svobodě či lidské důstojnosti. Toto rozhodnutí nabývá platnosti v momentě sdělení oné osobě a trvá po dobu 10 dnů. Není možné jej nijak zkrátit, avšak lze jej prodloužit skrze pravomocné rozhodnutí soudu [Závazný pokyn Policejního prezidenta č.

179/2006: část druhá, čl. 4].

Jednání policie v tomto případě zásadně upravuje Závazný pokyn Policejního prezidenta č. 179/2006, ze dne 27. listopadu 2006. Dokument specifikuje znaky domácího násilí, na základě kterých je policie povinna zasáhnout, kompetence, postupy a další náležitosti zásahu do domácího násilí. Dle této vyhlášky rozhoduje o vykázání osoby policista služebně zařazený u PČR obvodního oddělení.

Policista je vždy povinen přijmout oznámení incidentu domácího násilí a zároveň zajistit všechny nezbytné úkony. Musí zasáhnout bezprostředně a zabránit tak dalšímu bezprostřednímu napadání oběti, zároveň je však z jeho strany nezbytné řadu předpisů (například je povinen provést lustraci násilné a ohrožené osoby či vyžádat vstup do obydlí) [Závazný pokyn Policejního prezidenta č. 179/2006].

Policista se zároveň musí řídit zejména dotazníkem SARA DN (viz. příloha č. 1; případně instrukční kartou s patnácti otázkami, jež má u sebe), tedy souborem otázek, kterými vyhodnotí stanovené rizikové faktory a nebezpečnost útoku (mezinárodně platná značka SARA značí Spousal Assault Risk Assessment). Riziko hodnotí ale i dle počtu uskutečněných a hlášených útoků, aktuální situace na místě incidentu, případné intenzity předcházejících útoků a rizika hrozby dalších útoků po odjezdu policie. Policista je zároveň povinen provést kontrolu dodržování rozhodnutí o vykázání a to ve lhůtě tří dnů od jeho vydání [Závazný pokyn Policejního prezidenta č. 179/2006].

3.2 Postupy při řešení domácího násilí v oblasti zdravotnictví

Dokumenty, jimiž se řídí lékaři, jsou pak o poznání méně komplexní a návodné. Na rozdíl od policie existuje pouze jeden závazný právní dokument, a to sice ohlašovací povinnost, vyplývající z paragrafu 368 druhé části desáté hlavy zákona číslo 40 z trestního zákoníku ČR: *“Kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný spáchal trestný čin (...) a takový trestný čin neoznámí bez odkladu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu nebo místo toho, jde-li o vojáka, nadřízenému, bude potrestán odnětím svobody na tři léta (...).”* (Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník)

Jak lékaři prvky domácího násilí poznají a kdy je potřeba situaci oznámit na policii (či jiný příslušný úřad) právní dokumenty nijak nespecifikují. Za tímto účelem sestavila v Česku velice dobře známá organizace Bílý kruh bezpečí řadu manuálů a tak zvaných “karet”, v nichž uvádí příklady otázek pro odhalení domácího násilí. Například tzv. Karta pro sestry v klinické ošetrovatelské praxi uvádí přesný postup - zdravotní sestry si podle ní mají všimnout jakýchkoli poranění či modřin a jsou mimo jiné také instruovány jak odhadnou možné bezpečí pacienta (anebo v našem případě pacientky), jak správně zdokumentovat takovýto případ a s jaká možná řešení nabídnout (dále viz příloha č. 2).

Další světlo do problematiky identifikace domácího násilí a vlastně i samotného momentu jeho odhalení a nahlášení příslušným autoritám přináší projekt regionálního úřadu WHO (tedy World Health Organization, česky Světová zdravotní organizace) ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví ČR. Expertní tým zaměřený především na omezení týrání osob v domácnosti sestavil screeningový dotazník, jehož cílem je podle jejich slov *„především s ohledem na dlouhodobé následky násilí na zdraví a sníženou kvalitu života, aby*

se včasná detekce a identifikace domácího a genderově podmíněného násilí stala pravidelnou součástí kurikula lékařské prohlídky” [Kadeřávková, 2017].

Jak tyto praktiky fungují v praxi, přibližuje i rozhovor s lékařem z Fakultní nemocnice Karlovy Vary, doktorem Raedem Qasemem: *“Na ambulanci dorazila žena s podlitinami a bolestí žaludku. Vyšetření probíhalo bez zásadnějších problémů, pouze pacientka komunikovala velmi střídmě. V momentě, kdy jsme ji chtěli propustit do domácí péče nás ovšem se sestrou požádala, zda by nemohla být provedena hospitalizace,”* uvádí lékař. *“Vzhledem k tomu, že byla tato žádost velice nestandardní, pokoušeli jsme se zjistit více. Po pár minutách nám pacientka prozradila, že jí na ambulanci doprovodil její partner, jenž jí v domácnosti fyzicky týrá a že podlitiny nepochází z pádu na kolečkových bruslích, jak původně tvrdila. Pacientka byla velice vystrašená, dokonce tvrdila, že jí partner zabije, pokud se k němu vrátí,”* pokračuje doktor Qasem.

“Ženu jsme u nás nakonec skutečně hospitalizovali a vše jsme následně i se sestrou řešili na právním oddělení fakultní nemocnice a přenechali práci na vyšších instancích. To je bohužel maximum, co může lékař udělat,” uvádí a konstatuje, že není ani možné, aby se jednotlivými případy lékaři zabývali do hloubky. Případné ověření, zda jsou podlitiny skutečně způsobeny fyzickým násilím, provádí až při následném přezkoumání soudní lékař.

3.3 Postupy při řešení domácího násilí ze strany sociálních služeb a orgánů sociálně právní ochrany dětí

Pomoc osobám, jež se staly obětí domácího násilí, v případě sociálních služeb upravuje především Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. Hned v druhém paragrafu úvodního ustanovení dokument vymezuje nárok každé

osoby na bezplatné poskytnutí základního poradenství a pomoci prostřednictvím sociálních služeb. Za pozornost v návaznosti na toto stojí i druhý odstavec téhož paragrafu, podle něž je třeba postupovat individuálně a podporovat rozvoj samostatnosti jedince s cílem posílení sociálního začlenění. Ze zákona je tedy zjevné, že jakékoli normalizační intervence musí směřovat ke hlubšímu zapojení samotných žen do procesu získání nezávislosti na násilníkovi a rozvinutí schopnosti samostatně jednat s cílem zlepšení situace.

Mezi konkrétní služby, které se obětí domácího násilí skutečně dotknou, patří zejména tyto:

a) Krizová pomoc a telefonická krizová pomoc - jedná se o terénní službu, poskytovanou osobám v situaci ohrožení zdraví, života, nebo osob nacházejících se v obtížné životní situaci, kterou přechodně nemohou řešit sami a vlastní silou. Mimo jiné sem spadá poskytnutí ubytování, stravy nebo pomoc při jejím zajištění, sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv.

b) Azylové domy - osobě v nepříznivé situaci je přechodně poskytnuto bydlení a stejně jako při krizové pomoci i strava či pomoc s jejím sháněním. Služba zahrnuje i pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů, či obstarávání osobních záležitostí.

c) Intervenční centra - tato služba přímo souvisí s činností policie ČR, konkrétně s vykááním. V jejím rámci jsou osobám poskytovány sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, pomoc při zajištění stravy či přímo její poskytnutí, ubytování. Součástí služby je i poskytování dalších

sociálních služeb, sociálně-právní ochrany dětí a další.

d) Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi - patří sem výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a znovu sociálně terapeutické činnosti či pomoc při uplatňování práv.

e) Sociální rehabilitace - toto je velice důležitá služby v procesu normalizace a teorie zátěže léčby; dochází zde k nácviku dovednosti pro zvládnání péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, další.

Pomoc obětem domácího násilí mimo jiné zřizuje i Orgán sociálně právní ochrany dětí (dále ve zkrácené verzi jako OSPOD). Jednání této instituce upravuje primárně zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, jenž mimo jiné vymezuje její činnost na *„ochranu práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,“* [Zákon č. 359/1999, § 1].

Dle odstavce g, paragrafu 6 v druhé části téhož zákona je explicitně řečeno, že se *„sociálně-právní ochrana zaměřuje zejména na děti, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami,“* [Zákon č. 359/1999, § 6]. OSPOD je zároveň dle zákona povinen *„orgánu činnému v trestném řízení oznamovat skutečnosti nasvědčující tomu, (...) že dochází k násilí mezi rodiči, jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte a dalšími fyzickými osobami v domácnosti obývané dítětem,“* [Zákon č. 359/1999, § 51, odst. 5]. I z tohoto hlediska je tedy situace pevně v rukou institucí zajišťujících

sociální služby.

Ve spolupráci se Sekcí pro lidská práva Úřadu vlády České republiky vznikl zároveň akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí, jenž mimo jiné označuje domácí násilí za negativní celospolečenský jev, jenž vyžaduje komplexní přístup [Šafařík, 2016]. Přináší sedmdesát opatření v sedmi strategických oblastech, a to sice:

- 1) Podpora osob ohrožených domácím a genderově podmíněným násilím,
- 2) děti ohrožené domácím a genderově podmíněným násilím,
- 3) práce s násilnými osobami,
- 4) vzdělávání a interdisciplinární spolupráce,
- 5) společnost a domácí a genderově podmíněné násilí,
- 6) analýzy, studia a sběr dat,
- 7) legislativa.

Mezi nejzásadnější úkoly tohoto akčního plánu patří regionální dostupnost sociálních služeb, koncepce pomoci v rámci resortu zdravotnictví, zajistit celorepublikovou dostupnost terapeutických intervencí pro násilné osoby, průběžně školit všechny zainteresované profese a podporovat jejich specializaci, realizovat vládní informační kampaň a co se financí týče, zajistit zákon o zálohovém výživném [Šafařík, 2016].

3.4 Postup neziskových organizací, poskytujících pomoc obětem domácího násilí

V případě, že se oběť týrání rozhodne vymanit z kruhu domácího násilí (a využije pomoci policie), pak z drtivé většiny spolupracuje i s některou z neziskových organizací, jejíž náplní práce je pomoc těmto obětem. “Když

dojde k desetidennímu vykázání násilníka podle zákona o policii, tak má policista povinnost nás do 24 hodin kontaktovat. My pak do 48 kontaktujeme tu ohroženou osobu a nabízíme naše služby. Je to podchycené, aby ty lidi vůbec věděli o možnosti nás informovat,” popisuje postup pracovnice ProFEM.

Cílem těchto organizací ovšem není jakkoli jednat a vystupovat za klientku. Role pracovníků neziskových organizací je spíše “podpůrná” - snaží se podpořit klientky k osamostatnění a k řešení problému vlastními silami: *“My se ale každopádně snažíme spíše klientky naučit samostatnosti, a ne aby se z nich stala oběť, která si sedne a řekne něco semnou udělejte, ale pomáháme jim najít si práci, nebo si zajistit sociální dávky a tak,”* hodnotí práci organizace její pracovnice.

Obdobně postupují i v neziskové organizaci Persefona, kde v první řadě mapují situaci klientky, následně její možnosti a požadavky. Nejčastěji se podle nich jedná o problém s bydlením - klientka pro své bezpečí (případně i pro bezpečí svých dětí) potřebuje odejít ze společného soužití s násilníkem, případně o obtíž s financemi, kdy jsou oběti domácího násilí finančně závislé na svém partnerovi. Nemalou komplikací je také moment, kdy si klientka takovéto organizace nepřeje kontaktovat policii, či jiný legitimní orgán a zároveň nechce nebo nemůže ze soužití odejít - v takovémto případě se snaží pracovnice Persefony alespoň zlepšit komunikaci s násilným partnerem, případně učí klientky jak v případě domácího násilí jednat: *“Snažíme se pracovat na zlepšení toho soužití, například zlepšovat komunikaci a tak podobně (...) většinou zjišťujeme, jestli mají alespoň policii na rychlé volbě, jestli se mohou zamknout v pokoji, kde jsou samy, pokud si v případě domácího násilí mohou zavolat pomoc, či zda je v okolí někdo, kdo by ji mohl zavolat,”*

pokračuje pracovnice neziskové organizace. Podle ní takováto snaha najít alternativní řešení situace pomáhá klientkám získat sebedůvěru a pocit, že mají situaci ve svých vlastních rukou (respektive že si alespoň z čísta dovedou samy poradit). *“Snažíme se prostě najít vše, co může klientce pomoci k osamostatnění,”* zakončuje pracovnice Persefony.

Tímto ovšem služby poskytované neziskovými organizacemi nekončí. Mezi další způsoby pomoci týraným ženám (respektive všem obětem domácího násilí) patří i odborné sociální, psychologické, či právní poradenství. Pracovníci těchto organizací mohou své klientky doprovázet na policii či k soudu, a to sice v roli obecného zmocněnce. Zároveň plní velice důležitou funkci poradce, kdy obětem domácího násilí pomáhají zabezpečit případné sociální dávky či sestavit dokumenty nezbytné pro rozvod (či jiné právní úkony). O čemž ostatně hovoří i obě dotazované pracovnice těchto neziskových organizací.

Instituce zároveň provozují i intervenční a krizová centra, na něž se může kdokoli obrátit. Organizují tak zvané interdisciplinární týmy, jejichž úkolem je vzájemné vzdělávání, synchronizace a sdílení velice podstatných informací. *“Řeší se tam spíše strategické kroky. I třeba nějaké vzdělávání policistů jak by se měli chovat k obětem,”* hovoří o funkcích disciplinárních týmu pracovnice Persefony. V organizaci ProFEM věci probíhají více méně obdobně: *“V rámci intervenčních center máme povinnost zakládat interdisciplinární týmy, se kterými se scházíme dvakrát ročně.”*

ProFEM zároveň organizuje školení o tématu domácího násilí. Mezi poslední patří pravidelné workshopy na středních školách, nebo proškolení zaměstnanců v pohostinství na domácí a sexuální násilí ve spolupráci s Lékařskou fakultou Karlovy Univerzity. Některé klientky se zároveň v oboru sociální péče dále vzdělávají a následně v nejrůznějších segmentech pomáhají

(například péče o seniory, ale i přednášky o problematice domácího násilí) [NP1802, 2018].

I Persefona má jedno unikum - její pracovnice přednášejí na Fakultě sociálních studií na Masarykově Univerzitě v Brně. Zde podnikají povinně volitelný seminář rozdělený do psychologického, sociologického a právního bloku. Jeho prostřednictvím vzdělávají budoucí sociální pracovníky a nabízejí jim tak alternativní vhled do celé této problematiky. Zároveň formou volitelných kurzů pro studenty obchodu nabízejí možnost vytvořit reklamní kampaň pro neziskové organizace a pomoci jim s propagací (toto pomáhá ke zviditelnění východisek pro oběti domácího násilí).

O obou organizacích se klientky mohou dozvědět buďto prostřednictvím internetu, na doporučení, nebo na příslušných úřadech: *“Nemáme žádné přesné údaje, ale myslím, že se o nás oběti nejlépe dozvídají na sociálních odborech, když jdou třeba sami na úřad. Nebo se o nás také mohou dozvědět stejným způsobem na policii. Také dobře funguje internet a to ať už se jedná o sociální síť, nebo naše webové stránky,”* popisuje pracovnice ProFEM.

“Nejčastěji na nějaké doporučení. Bývá to doporučení kamarádky, které se stalo něco podobného. Míváme také dobrou spolupráci s některými OSPODY – přijdou s tím, že se v té rodině něco děje. Ale to záleží vždy na aktivitě toho konkrétního pracovníka, zda na nás dá kontakt. Spolupracujeme i s policií. Tady v brně funguje policejní skupina proti domácímu násilí, která na nás sem tam dává kontakty. Spolupracujeme s externí psychiatrií, s psychology. Klienti na nás často přijdou také na internetu. Ty cesty jsou různé. Pravidelně to ale bývá právě na to doporučení,” zmiňuje pracovnice neziskové organizace Persefona.

Důležité je zmínit i úskalí této práce. Naslouchat problémům a pro mnohé i

nepředstavitelným zážitkům obětí domácího násilí je pro pracovníce neziskových organizací psychicky velice náročné a vyčerpávající. Problémem je také financování - v této sekci nejsou příliš vysoké platy a dle slov pracovníků to pochopitelně člověk pro peníze dělat nejde.

Ne vždy navíc na tyto pracovníce reagují pozitivně složky veřejného sektoru. *“Policisté mohou mít pocit, že je nějakým způsobem kontrolujeme. Já tam ale třeba primárně chodím jako psychická podpora klientky. Ne že bych jim chtěla kecat do práce (smích). (...) Záleží to samozřejmě člověk od člověka no a není to tak, že by s námi nechtěli spolupracovat. Spíš jim není jasné, jaká je ta naše úloha. Jestli tam nebudeme nějak peskovat za to, jak to dělají nebo tak,”* zní zkušenosti z Persefony. Obdobné zkušenosti mají i zaměstnanci z ProFEM, zde však komunikace vážně s právníky.

3.5 Postup dalších institucí

Mezi jiné zainteresované instituce mimo výše zmíněných patří například zaměstnavatelé, vzdělávací zařízení, ale i nejrůznější občanská sdružení. Jednání většiny z těchto aktérů ovšem ovlivňuje pouze ohlašovací povinnost, případně další interní směrnice a vzdělávání.

“V naší společnosti zaměstnáváme 53 zaměstnanců včetně vedení. Pracujeme v open office (tj. otevřené kancelářské prostory s množstvím stolů), takže se skoro všichni kolegové vzájemně znají a prakticky denně setkávají. Pokud by tedy některá z kolegyně byla v nepořádku, nebo kdyby na ní bylo cokoli poznat, tak se toho některý z nich všimne,” popisuje postup pracovník oddělení lidských zdrojů, pan Voska. *“V případě, že u některé z pracovníků zjistíme takovouhle věc, začneme to řešit individuálně. Tak aby se nedostala do rozpaků a aby se to po firmě nerozšířilo. Nabízíme samozřejmě pomoc z naší strany a snažíme se vyjít co nejvíce vstříc. Pokud si to zaměstnankyně nepřeje,*

pak nic nenahlašujeme.”

Na otázku, jak postupují v rámci ohlašovací povinnosti, pak reaguje: *“Samozřejmě pokud vidíme, že se situace neustále opakuje, nebo pokud se už potom stupňuje a vidíme, že to je neúnosné, tak si s ní znovu promluvíme a pokud stále nechce věc nahlásit sama, tak to musíme udělat my.”*

4 Nedostatky péče z pohledu obětí

Úvodem této části je třeba předznamenat, že se mi během praktické části této bakalářské práce povedlo kontaktovat velkou řadu intervenčních středisek (např. ROSA, Bílý kruh bezpečí, ProFEM, Persefona a další). Jak již bylo zmíněno výše, z etického hlediska nebyli pracovníci a pracovnice těchto organizací ochotni poskytnout kontakt na oběti domácího násilí. Rozhodl jsem se proto přijít s alternativou, tedy hloubkové rozhovory s pracovníci těchto intervenčních zařízení, doplněné o dotazování několika respondentek, získaných z okruhu známých či doporučením.

4.1 Obtíže s policií

První složkou péče o týrané ženy, kterou bych rád podrobněji rozebral, je jeden ze zásadních bezpečnostních orgánů České Republiky, tedy policie. Jak již zmiňuji v analýze Závazného pokynu Policejního prezidenta č. 179/2006, policie je povinna v případě ohlášení násilí celý případ prošetřit, vyhostit případného násilníka a do 24 hodin kontaktovat příslušnou instituci (například intervenční centrum). Problematika domácího násilí ovšem nezačíná až v tomto momentě. Nahlášení trestného činu předchází obtížný psychologický proces, během nějž týraná žena musí sebrat odvahu.

4.1.1 Problémy při ohlašování trestného činu

Respondentka, jejíž skutečné osobní údaje jsou skryty pod kódovým

označením TŽ1802 shledává největší problém právě v samotném kontaktování tohoto bezpečnostního orgánu: „*Přemýšlela jsem, jestli to třeba nenahlásit na policii, jenže ono se to musí všechno hlásit v místě, kde se to stalo a pak se to tam i vyšetřuje (...) Oni (policisté na příslušném obvodě, pozn. tazatele) to stejně byli jeho kamarádi, chodili spolu na školu a tak,*“ popisuje svou zkušenost. Tu potvrzuje i pracovnice Brněnské organizace Persefona, která mimo jiné tvrdí, že je tato cílová skupina velice citlivá a ze strachu či kvůli pocitu ponížení nechce nahlašovat nic z toho, co se děje. *“Běžný strach klientek je také to, že mají násilníci známosti na úřadech, nebo u policie - to především v malých obcích. Ale bohužel neexistuje ani jiný orgán, které by jí v té situaci pomohl,*“ upřesňuje.

Při nahlédnutí do metodické příručky č. 1/2010 ředitele ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky k realizaci závazného pokynu policejního prezidenta č. 166/2009 o provádění vykazání, konkrétně do prvního odstavce třetího článku, najdeme následující: *“Každý policista je vždy povinen přijmout oznámení incidentu (pokud není věcně příslušný, předá ihned oznámení věcně příslušnému policistovi).”* Věcně příslušným policistou je pak takový policista, jemuž je zákonem svěřeno činnost vykonávat. V praxi by to znamenalo to, že pokud je domácí násilí nahlášeno policistovi z protikorupčního oddělení, pak jej neřeší on sám, ale předá jej kompetentnímu kolegovi či kolegyni. Nehovoří se zde ovšem o místní příslušnosti.

Ačkoli jsou oběti domácího násilí (případně jiní svědci) primárně instruovány nahlašovat tuto trestnou činnost na místně příslušném oddělení (tedy na oddělení v místě jejich bydliště, případně místa pobytu), existuje zde i alternativa. Oběť má totiž ze zákona možnost čin nahlásit na Obvodním státním zastupitelství, případně i na jakékoli místní oddělení. Pakliže se oběť

prokazatelně domnívá, že by mohli být místně příslušní policisté podujatí (například mohou být s násilníkem příbuzní, případně mohou být přátelé jako ve výše uvedeném případě), může vznést námitku či stížnost, již jsou vyšší instance povinny prošetřit. Zůstává zde ovšem otázkou zda je skutečně oběť uzavřená v kruhu domácího násilí vůbec schopna řešit podávání stížností a zda je skutečně v silách byrokraticky fungujícího orgánu vysílat jednotky místně příslušné jednomu oddělení prošetřovat případy spadající do okrsku druhého. Policistů je navíc i přes v současnosti mírně stoupající statistiky výrazný nedostatek ve všech krajích (viz. příloha č. 3).

4.2 Problémy v komunikaci s jednotlivými institucemi

Problémy ovšem podle zjištění nekončí pouze při ohlašování domácího násilí. Od tohoto okamžiku se totiž oběti dostávají do “byrokratického kolotoče” - výslechy, žádosti o rozvod, konzultace s OSPODy a řada dalších institucionálně zakotvených procesů. Ty mohou být mnohdy pro osobu, jež byla v nedávné době silně traumatizována velice náročné.

“Setkáváme se s třecími plochami u státních orgánů,” komentuje situaci pracovnice neziskové organizace Persefona. Jednání řady liniových pracovníků totiž může být mnohdy velice neosobní a na oběti domácího násilí jej mohou vnímat jako chladné až odměřené. Ve své situaci přitom očekávají opak. *“Připravujeme klientky na to, že se může stát, že OSPOD nebude v jejich věci úplně aktivní. Mají neutrální postoj k rodičům, což klientky hůř nesou, protože mají pocit, že jim aktivně nepomáhají,”* pokračuje pracovnice Persefony, *“připravujeme je i na to, že pro ně může být výslech na Policii nepříjemný nebo i zraňující. Na to si totiž klientky často stěžují. Policie prostě potřebuje slyšet jen fakta.”*

Další z problémů v komunikaci se státními orgány sledují i pracovnice

neziskové organizace ProFEM. Klientky se v některých okresech (je ovšem důležité pamatovat na to, že se situace liší vždy případ od případu a okres od okresu) cítí institucí přehnaně kontrolovány: *“Někde je ale problém, že je ta instituce chytne a chce je kontrolovat. Poroučí jim co a jak dělat,”* hovoří o problému pracovnice ProFEM.

“Velice oprávněná stížnost je podle nás i stížnost na trestní a rodinné soudy,” pokračuje. *“Když si žena u soudu o dětech stěžuje, že tam probíhalo domácí násilí a soud řekne, že to není důležité. Tenhle přístup opravdu není nic moc”.* Tyto zkušenosti potvrzují i pracovnice Persefony, kde si klientky údajně často stěžují na to, že je soudci či soudkyně *“nepříjemně dusili”*. Podle obou pracovnic toto ovšem také dost záleží na osobním pohledu či postoji klientky.

4.3 Problémy s ostatními institucemi

Stížnosti (respektive problémy) vyvstávají i u několika dalších institucí. Respondenti je ovšem buďto nepovažují za zásadní, nebo s nimi nemá zkušenost takové množství obětí, aby bylo třeba vyčleňovat vlastní kapitulu. Jedná se například o některé typy sociálních služeb, vzdělávací instituce a jiné.

Prvním z nich jsou obtíže s pracovníky azylových domů: *“Klientka po odchodu od násilníka bydlela v azylovém domě, kde nejprve poskytovali pouze ubytování, ale po čase i služby. Dostali pocit, že když už tam klientka bydlí, tak by je měla využívat a ne chodit k nám. Ona pak měla pocit, že jí tlačí do těch služeb,”* popisuje zkušenosti pracovnice Persefony.

Silnou nespokojenost, tentokrát ovšem se vzdělávací institucí, vyjádřila i další z dotazovaných respondentek, anonymizovaná pod kódem TŽ1803. Ta v době týrání stále ještě navštěvovala střední školu a její jednání shledává příliš neosobní: *“Do školy jsem chodila fakt málo. (Jméno) mi to zakazoval, protože*

hrozně žárlil (...) ve škole to řešili tak, že mi dali podmínku a nechali mě kvůli absencím propadnout. Takže ne, nikdo neřešil, proč tam nechodím a nikoho to nezajímalo. (...) Možná kdyby se trochu víc zajímali o důvod mých absencí, tak by mi dokázali pomoc. Oni ale postupovali spíš šablonovitě jen podle třídnice,” hodnotí svojí zkušenost.

5 Diskuze

Pakliže se ohlédneme za v předcházející kapitole rozebíranými institucionálními východisky péče o týrané ženy (respektive obecněji služby poskytované obětem domácího násilí) a zamyslíme se nad nimi v širší perspektivě, můžeme pak sledovat hned dvě zjevná stanoviska.

Zákony a další veřejně politické dokumenty (jakožto i vyhlášky policejního prezidia nebo interní směrnice nemocnic, vzdělávacích institucí či zaměstnavatelů) ukládají činitelům jednat s osobami postiženými domácím násilím za účelem jejich osamostatňování. Lze zde tedy velice snadno vysledovat shodnou linii s teorií zátěže léčby [Tarzia, May, Fogarty; 2016] (jak již zmiňuji výše, cílem tohoto postupu je co největší zapojení obětí a s cílem ji co možná nejvíce normalizovat a pomoci jí osamostatnit se). Potvrzení, či chcete-li až explicitní důkaz můžeme hledat v Zákonu o sociálních službách, kde v druhém odstavci druhého paragrafu v první části výslovně stojí: *“Rozsah a forma pomoci a podpory poskytnuté prostřednictvím sociálních služeb musí zachovávat lidskou důstojnost osob. Pomoc musí vycházet z individuálně určených potřeb osob, musí působit na osoby aktivně, podporovat rozvoj jejich samostatnosti, motivovat je k takovým činnostem, které nevedou k dlouhodobému setrvávání nebo prohlubování nepříznivé sociální situace, a posilovat jejich sociální začleňování,”* [Zákon č. 108/2006 Sb., Zákon o

sociálních službách; část první, §2, ods. 2].

Jako velice dobrý příklad uvádění teorie zátěže léčby a procesů normalizace do praxe poslouží i práce zaměstnankyň a zaměstnanců neziskových organizací na podporu obětí domácího násilí. Jak vidíme již v jedné z předcházejících kapitol, tyto pracovnice plní především roli jakýchsi “průvodců” skrz možná úskalí systému péče o týrané ženy (či muže). Veškeré jejich služby mají účinek spíše terapeutický a výukový - učí jejich prostřednictvím oběti pracovat se svojí situací a hledat samostatně všechna možná východiska.

Fakt, že jsou tyto veřejně politické dokumenty konstruovány efektivně (pakliže za efektivní považujeme dosažení nezávislosti a znovunabytí schopnosti samostatně jednat a fungovat u obětí domácího násilí), potvrzuje právě i zkušenost neziskových pracovníků. Problém tedy můžeme hledat ve výkladu těchto dokumentů jednotlivými institucemi, orgány, či chcete-li přímo úředníky.

Dle hloubkových rozhovorů se nejzásadnější třecí plochy nacházejí právě při komunikaci mezi liniovými úředníky s klienty jimi poskytovaných služeb. Ať už je to odměřené a mnohdy až traumatizující jednání policie či neosobní jednání OSPOD nebo naopak v kontrastu s tím přílišné zásahy a kontrolování klientek ze strany poskytovatelů sociálních služeb. Za tímto lze hledat teorii liniových pracovníků - státní organizace fungují velice byrokraticky a není tedy divu, že jejich pracovníci omezováni řadou směrnic leč řídíce se vlastním hodnotovým systémem prakticky fungují ve stavu odosobněného byrokratického robota.

Ilustraci můžeme hledat v ujištění pracovnice neziskové organizace Persefona: *“My se to (pozn. nepříjemný a traumatizující pocity z výsledku) tedy snažíme eliminovat, že policisté potřebují vědět fakta a že to pro ní může být*

zraňující.“ (...) „Připravuji jí na to, že ta úřednice třeba nemusí být jako... dobře naložený, když to tak řeknu (smích). Že nemusí být v dobré náladě, protože toho mají hodně. Ten náklad věcí je velký. Těch klientů je hodně.”

Potřeba získat fakta do spisů tak, aby liniový pracovníci naplnili všechny potřebné normy a náležitosti, či “tabulkování” klientů sociálních služeb kvůli vysoké pracovní zátěži sociálních pracovníků. Tlaků na řadové úředníky je mnoho a právě to se podepisuje i na jejich jednání s koncovými uživateli.

V potaz musíme ovšem brát i třetí faktor, jenž celou tuto situaci ovlivňuje. Vnímání týraných žen je totiž po traumatickém zážitku do značné míry zkreslené. Nechápu, proč se to stalo zrovna jim a jak je možné, že muž, který je měl chránit, jim takto ublížil. Neziskové organizace jim proto často zajišťují psychoterapie a sezení s odborníky. Je naprosto pochopitelné, že ztrácejí důvěru a jsou více citlivé na necitlivé jednání a chování. To ovšem není za žádnou cenu obhajoba pro nekorektní jednání, s nímž se mohou v institucích setkat a setkávají.

6 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo jednak analyzovat institucionální a legislativní systém pomoci týraným ženám, identifikovat nedostatky v této péči (respektive pomoci) a za pomoci odborníků a zároveň reflektující poznámky obětí domácího násilí navrhnout akční kroky, které pomohou k případnému zlepšení celé situace.

První ze zmíněných cílů, tedy analýzu možných východisek péče o oběti, se povedlo naplnit. Bezprostředně po útoku mohou ženy požádat o pomoc policii České Republiky, jež sáhne po institutu vykazání násilníka po dobu deseti dní. Následně policie informuje oběť o jejích dalších možnostech a kontaktuje

pracovnice neziskových organizací. Ty pak zastávají roli jakýchsi “průvodců” na cestě za osamostatněním a normalizací stavu oběti. Pomoc může týraná osoba hledat i u sociálních úřadů, například u tak zvaného OSPODu, tedy Orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Pro drtivou většinu institucí je směrodatná ohlašovací povinnost, podle níž jsou povinny nahlásit jakoukoli trestnou činnost. Jednání jednotlivců (například lékařů, vedoucích pracovníků, vyučujících, a dalších) pak mohou ještě upravovat interní směrnice jednotlivých institucí (například interní směrnice v Karlovarské fakultní nemocnici, jak uvádí výše místní lékař).

Při naplňování druhého cíle, tedy snahy objevit za pomoci žen, které se v minulosti stali oběťmi domácího násilí nedostatky v institucionálně zakotvené péči, došlo již k několika nepatrným komplikacím. Téma bakalářské práce je totiž velice specifické a stejně je potřeba přistupovat i k respondentkám. Málo kdo chce totiž takovou zkušenost sdílet - oběti se mnohdy cítí ponížene a další rozebírání jejich zážitků může vést k dalšímu prohlubování traumatu. I přesto se mi podařilo kontaktovat tři ženy, které domácí týrání zažily - pouze dva rozhovory ovšem byly relevantní pro tuto práci. Třetí respondentka, ukrytá pod kódovým označením TŽ0804, problém nikdy neohlásila, bavila se o něm pouze s rodinou a nejlepší kamarádkou. Podle svých slov se styděla za setrvávání s násilníkem na tolik, že by neunesla ponížení z toho, kdyby se někdo dozvěděl o jejím problému. Neměla tedy zkušenost s žádnými institucemi i přesto se lze nad jejími slovy zamyslet a zauvažovat, zda by lepší informovanost a “ředění” tabu “co by tomu řekli ostatní”. Počet dotazovaných bohužel nebyl dostatečný, a proto jsem se rozhodl doplnit je o pracovnice neziskových organizací, které by zkušenosti svých klientek mohli předat zprostředkovaně. Výsledek byl velmi pozitivní, pracovnice měli zkušenosti s 30

až 50 případy domácího násilí a povedlo se jim velice dobře formulovat nejčastější problémy v institucionální péči. Během dotazování bylo samozřejmě potřeba počítat z hodnotovými postoji těchto pracovníků a také s rozdílnou interpretací (zkušenosti jsou přeci jen zprostředkované a ne přímo od zdroje). Toto jsem bral maximálně v potaz a následně pracoval pouze s relevantními informacemi a údaji.

Ženy nacházeli největší obtíže v komunikaci s policií či s úřady. Jednali podle nich odosobněně a takovéto chování je mohlo až traumatizovat. Primární problém tedy zjevně pramení ze vzájemného nepochopení a nedostatečné empatie mezi oběma stranami.

Z hloubkových rozhovorů je také velmi zjevné, že zásadním problémem je nedostatečná informovanost obou stran. Ačkoli dochází ke školení a dalšímu hlubšímu vzdělávání liniových pracovníků, stále se můžeme setkat s nekorektním chováním. Informovanost je třeba zlepšit i na straně druhé, tedy u obětí domácího násilí. Právě z nedostatku informací může mnohdy pramenit jejich strach jednat s relevantními institucemi, které by jim mohli pomoci. Například pokud oběť neví o existenci neziskových organizací, které by jí mohli pomoci a ani nechce situaci nahlásit na policii, případně na úřadech (klientky totiž podle zkušeností neziskových pracovníků často věří, že OSPOD, lidově nazvaný jako "Sociálka", připraví matky kvůli prožitému domácímu násilí o děti), pak nemají prakticky žádnou možnost efektivně zmapovat své možnosti a najít si pomoc. Z tohoto důvodu by bylo tedy daleko efektivnější edukovat širokou veřejnost a nabídnout potencionálním obětem možná řešení již preventivně.

Z učiněných rozhovorů je tedy skutečně patrné, že řada institucí má snahu o postupné zlepšování situace (proškolování orgánů, vznik interdisciplinárních

týmů, apod.). I přesto má celý systém pomoci týraným ženám stále četné nedostatky, které je nutné v rámci veřejně politických opatření řešit.

7 Použitá literatura

TARZIA, L., MAY, C., HEGARTY, K. *Assessing the feasibility of a web-based domestic violence intervention using chronic disease frameworks: reducing the burden of 'treatment' and promoting capacity for action in women abused by a partner.* BMC Women's, 2016.

MONTORI VM: *Development of a theory of implementation and integration: Normalization Process Theory.* Implement Sci. 2009, 4: 29-10.1186/1748-5908-4-29

MAY C, FINCH T: *Implementation, embedding, and integration: an outline of Normalization Process Theory.* Sociology. 2009, 43: 535-554. 10.1177/0038038509103208.

May, C. *Rethinking the patient: using Burden of Treatment Theory to understand the changing dynamics of illness.* BMC Health Services Research, 2014, 14:281

Bertaux Daniel - Kohli, Martin. 1984. *The Life Story Approach: A Continental View.* Annual Review of Sociology, Vol. 10. (1984), pp. 215-237.

HENDL, Jan, 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání.* Praha: Portál. ISBN 9788026209829.

JEŘÁBEK, Hynek. *Úvod do sociologického výzkumu.* Dot. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-662-5.

GRYGAR, J. 2016. *Kurs Kvalitativní metodologie.* Přednáška.

SPALOVÁ, B. 2016. *Seminář ke kursu Kvalitativní metodologie.* Seminář.

NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. *Jedna ruka kreslí druhou aneb Jak se dělá etnografický výzkum. In Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Pravidla hry.* Praha: Portál, 2007. s. 112-125, 13 s. Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

KAUFMANN, Jean-Claude. *Chápající rozhovor.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-033-9.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie.* Brno: Sdružení Podané ruce, 1999.

SCAN. ISBN isbn80-85834-60-x.

GOFFMAN, Erving. *Všichni hrajeme divadlo: sebe prezentace v každodenním životě*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999. ISBN 80-902482-4-1.

VESELÝ, Arnošt a Martin NEKOLA. *Analýza a tvorba veřejných politik: Přístupy, metody a praxe*. Praha: SLON, 2007. ISBN 978-80-86429-75-5.

BRYMAN, A. 2008. *Social Research Methods. 3rd ed.* New York: Oxford University Press.

JOHNSON, Michael P., 2008. *A typology of domestic violence: intimate terrorism, violent resistance, and situational couple violence*. Boston: Northeastern university press. Northeastern series on gender, crime, and law. ISBN 978-1-55553-694-7.

KOVÁŘ, Blahoslav. *Obsahová analýza dokumentu*. Praha: Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací, 1974, 44 s.

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 8024730065.

Lipsky, M. 1980. *Street-level Bureaucracy. Dilemmas of the Individual in Public Services*. New York: Russell Sage Foundation.

Horák, Horáková. (2009). *Role liniových pracovníků ve veřejné politice*. Sociologický časopis.

ŠKODA, Jindřich. František VAVERA a Radek ŠMERDA. *Zákon o policii s komentářem: komentář*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, xvi, 442 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 80-738-0160-4.

Právní předpisy:

Zákon České národní rady ze dne 21. června 1991 o Policii České republiky, 1991. Praha: [Magnet-Press]

Závazným pokyn Policejního prezidenta č. 179/2006, kterým se stanoví postup příslušníků Policie České republiky v případech domácího násilí

Zákon č. 108/2006 Sb., Zákon o sociálních službách

Zákon č. 359/1999 Sb., Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Webové stránky/online materiál:

Bílý kruh bezpečí: Manuály, 2009 [online]. Bílý kruh bezpečí. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/pomahajici-profesionalove/manualy/>

MPSV: Sociálně-právní ochrana dětí – obecný úvod, 2009 [online]. MPSV. Dostupné z: <http://www.ospod.cz/informace/obecne/>

Šafařík, Radan: Prevence domácího násilí na vládní úrovni, 2016. [prezentace]. Úřad vlády ČR. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/projekt_cz13/aktivita_projektu/prezentace-z-konference-ospod-a-domaci-nasili-pristupy-a-reseni-142717/

Charita Česká republika: Co je domácí násilí, 2018. [online]. Charita Česká republika. Dostupné z: <http://www.dchcb.cz/sluzby-a-projekty/intervencni-centrum/co-je-domaci-nasili/>

Domestic abuse intervention programs: Wheels, 2018 [online]. DAIP. Dostupné z: <https://www.theduluthmodel.org/wheels/>

Teze bakalářské práce

PŘEDPOKLÁDANÝ NÁZEV BAKALÁŘSKÉ PRÁCE:

Institucionální východiska týraných žen a jejich naplňování v praxi

ŘEŠITEL: Ondřej Šveda

KONZULTANT: PhDr. Karolína Dobiášová, Ph.D.

1. Vymezení předmětu zkoumání a strukturace výzkumného tématu

Podle celoevropských výzkumů agentury pro lidská práva zažilo v České republice domácí násilí 32 % žen – to je jen o procento méně, než je evropský průměr, tedy 33 % (FRA, 2014). Ani jiné studie nepřináší o moc pozitivnější výsledky. Například Akademie věd České republiky poukazuje ve svých výzkumech na celých 38 % (Pikálková, c2004) a agentura proFEM hovoří rovnou o 40 %. Tatáž výzkumná agentura odhalila obdobný problém i u mladistvých, respektive ve vztazích dospívajících osob. Podle průzkumu se s násilným chováním setkalo až 59 % z nich, v partnerském vztahu pak 32 % a stejně tak i v rámci rodiny. Ze stejného výzkumu také vyplývá, že drtivá většina z dotazovaných mladistvých na násilné chování, s nímž se potýkali, nikdy nikoho neupozornili (Kunc, c2012).

Týrání, ať už fyzické nebo psychické, může mít přitom naprosto nedozírné následky na zdravotní stav oběti. Výzkum Světové zdravotnické organizace hovoří například o tom, že ženy, které trpěly následkem domácího násilí, mají více než dvojnásobnou pravděpodobnost, že budou trpět depresemi. Nemluvě o újmě na zdraví, způsobené hrubými fyzickými útoky. (WHO, c2013)

Veřejně politické instituce ovšem proti tomuto jednání výrazně vystupují a snaží se je co nejvíce omezit. Podle Lucie Vaníčkové Horníkové, vedoucí intervenčního centra Bílého kruhu bezpečí, muselo domácnost opustit již na

800 násilníků, kteří se dopustili tohoto trestného činu. Evropská unie dokonce v roce 2017 spouští kampaň, zaměřenou na podporu obětí domácího násilí (Zalstanbul, 2016). I přesto ovšem hovoří výsledky statistik prováděných výzkumů jasně.

V této práci se budu zabývat možnými východisky týraných žen. Budu zkoumat osobní zkušenost obětí domácího násilí s dostupností a realizací pomoci v nouzi. Pokusím se najít trhliny v procesu začlenění do běžného chodu života a zároveň navrhnout jejich možná řešení.

2. Teoretická a konceptuální východiska

Využiji teorii zátěže léčby (Burden of Treatment Theory) (May a kol. 2014) a teorii procesů normalizace (Normalisation Process Theory) (May a kol. 2009, May, Finch 2009) ke zhodnocení, zda intervence v rámci pomoci při domácím násilí zvyšují zapojení žen a posilují jejich schopnost jednat (Tarzia, May, Fogarty 2016).

Hlavními konceptuálními východisky bakalářské práce mi budou Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015 – 2018 a Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (tzv. Istanbulská úmluva), které podrobím pečlivé analýze a kritice na základě rozhovorů s etablovanými odborníky.

3. Cíle práce

Cílem mé bakalářské práce je perspektivou cílové skupiny najít trhliny v systému pomoci týraným ženám a jejich „zalátání“. Hlavním cílem je poznat skutečné potřeby obětí domácího násilí, jejich názory a východiska a přispět k zlepšení celé situace. Dílčím cílem výzkumu je pak kritický rozbor policy designu pro tuto cílovou skupinu.

4. Výzkumné otázky

- Jaká jsou východiska obětí domácího násilí?
- Jak se týraným podařilo opustit agresora a jak v tomto figurovali veřejně politické instituce?
- Jak se obětem týrání podařilo začlenit zpět do běžného chodu života a jak jim v tom pomohli veřejně politické instituce a aktéři (přes vládu až po nevládní organizace)?
- V čem vidí jednotliví respondenti největší problém a co by udělali jinak?
- Kde jsou podle jednotlivých aktérů největší nedostatky, co se veřejně politických dokumentů týče? (otázka spíše na experty)

5. Metody a prameny

Během své bakalářské práce hodlám provádět kvalitativní dotazování s respondentkami, které se v minulosti staly oběťmi domácího násilí. Prostřednictvím hloubkových rozhovorů zjistím, jak probíhal proces jejich osamostatnění a znovu začlenění se do běžného chodu života. Pokusím se vypátrat, jakou roli v tomto hrály veřejně politické instituce a co je podle respondentek třeba změnit, aby vše proběhlo naprosto hladce. Zároveň se pokusím dohodnout rozhovory s řadou odborníků a zjistit jejich názor na celou situaci okolo týrání žen. Mezi tyto experty bych rád zařadil nejen experty z oblasti politické, ale i osoby z pole psychologického či sociologického. Zároveň budu analyzovat dostupné dokumenty a porovnáám výstupy z nich s výstupy z praktického dotazování.

6. Předpokládaná struktura práce

- 1) Úvod
- 2) Teoretická východiska
- 3) Metody
- 4) Deskriptivní část
- 5) Analytická část
- 6) Závěry

7. Použitá literatura

Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence, c2013. Geneva: World Health Organization. ISBN 9789241564625.

FRA: Violence Against Women: an EU-wide Survey. 2014. Dostupné online na: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf.

KUNC, Kamil, c2012. *Ekonomické dopady domácího násilí v ČR*. Praha: proFem. ISBN 9788090456419.

PIKÁLKOVÁ, Simona, ed., c2004. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách - Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. ISBN 8073300540.

#ZaIstanbul: domácí násilí a vybraná témata z oblasti genderově podmíněného násilí, 2016. Praha: Český svaz žen. Na pomoc ženám. ISBN 9788087227046.

HENDL, Jan, 2016. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál. ISBN 9788026209829.

8. Základní literatura k tématu

CONWAY, Helen L., 2007. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Praha: Albatros. Albatros Plus. ISBN 9788000015507.

Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence, c2013. Geneva: World Health Organization. ISBN 9789241564625.

MAY CR, MAIR F, FINCH T, MACFARLANE A, DOWRICK C, TREWEEK S, RAPLEY T, BALLINI L, ONG BN, ROGERS A, MURRAY E, ELWYN G, LÉGARÉ F, GUNN J, MONTORI VM: Development of a theory of implementation and integration: Normalization Process Theory. *Implement Sci.* 2009, 4: 29-10.1186/1748-5908-4-29

MAY C, FINCH T: Implementation, embedding, and integration: an outline of Normalization Process Theory. *Sociology*. 2009, 43: 535-554. 10.1177/0038038509103208.

May, C. Rethinking the patient: using Burden of Treatment Theory to understand the changing dynamics of illness. *BMC Health Services Research*, 2014, 14:281

PIKÁLKOVÁ, Simona, ed., c2004. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách - Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. ISBN 8073300540.

POTOČKOVÁ, Dana, ed., 1997. *Domácí násilí - záležitost nikoli soukromá: fakta, názory, právo : sborník příspěvků českých a zahraničních odborníků přednesených na konferenci Koordinačního kruhu prevence násilí na ženách*. Praha: Koordinační kruh prevence násilí na ženách.

TARZIA, L., MAY, C., HEGARTY, K. Assessing the feasibility of a web-based domestic violence intervention using chronic disease frameworks: reducing the burden of 'treatment' and promoting capacity for action in women abused by a partner. *BMC Women's*, 2016, 16:73

VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ, 2016. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem. ISBN 9788090456457.

Za Istanbul: domácí násilí a vybraná témata z oblasti genderově podmíněného násilí, 2016. Praha: Český svaz žen. Na pomoc ženám. ISBN 9788087227046.

V Praze dne

Konzultant: PhDr. Karolína Dobiášová, Ph.D.

Řešitel: Ondřej Šveda

Podpis:

Podpis:

Seznam příloh

Příloha č. 1: Metodická příručka SARA DN (OBRÁZEK)

Příloha č. 2: Návodná karta pro zdravotní sestry (PDF)

Příloha č. 3: Vývoj počtu členů policejního sboru v ČR (TABULKA)